עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ב סמג עשין מג טור שו"ע א"ח סי' תרל סעיף ב:

[א]דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד וליגזר נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד אי נמי משום רובו שאינו מקפיד [ב]היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה מחיצין הא דאמרן הניחא [ג]לרבי יהודה אלא לר"מ מאי איכא למימר כי אתאי הלכתא לגוד [ד]ולבוד ודופן עקומה: ושאין לה שלש דפנות: תנו רבנן [א]שתים [ה]כהלכתן ושלישית אפילו טפח ר"ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפלגי רבנן סברי יש אם למסורת ור' שמעון סבר [ו]יש אם למקרא רבנן סברי יש אם למסורת [ז]בסכת בסכת בסכות הרי כאן ארבע דל חד לגופיה פשו להו תלתא שתים כהלכתן ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח ר' שמעון סבר יש אם למקרא בסכות בסכות בסכות [ח]הרי כאן שש דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע שלש כהלכתן אתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמתה אטפח ואי בעית אימא דכולי עלמא יש אם למקרא והכא בהא קמיפלגי מר סבר [ט]סככה בעיא קרא ומר סבר סככה לא בעיא קרא ואיבעית אימא דכולי עלמא יש אם למסורת והכא בהא קמיפלגי מ"ס כי אתאי הלכתא לגרע ומ"ס כי אתאי הלכתא להוסיף ואיבעית אימא דכולי עלמא כי אתאי הלכתא לגרע ויש אם למסורת והכא [י]בדורשין תחילות קמיפלגי מ"ס דורשין תחילות ומ"ס אין דורשין תחילות רב מתנה אמר טעמיה דר"ש מהכא [2]וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר ואותו טפח היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב

ויעמידנו

דבר תורה. הלכה למשה מסיני: **רובו.** רוב שערו מטונף בטיט או קשור אחת אחת ומקפיד עליו חוצץ: **אין מקפיד עליו.** הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל[י] לגביה ולא חייץ: **וגזרו על רובו שאינו מקפיד.** הואיל והוי רוב ודמי במקצת לחציצה דאורייתא: **ועל מיעוטו המקפיד.** הואיל ודמי ליה בהקפדה: (א) **גזרה.** לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא גזירה מדרבנן ורובו המקפיד לחודיה הוא דהוי הלכה למשה מסיני: **הא דאמרן.** לגובה עשרה: **הניחא לרבי יהודה.** דלא נפקא ליה מקראי אצטריך הלכתא: **לגוד.** להיכא דצריך למיגד או גוד אחית או אסיק כגון אכסדרה בבקעה דאמרינן בה פי תקרה יורד וסותם[ז]: **ולבוד.** פחות מג': **דופן עקומה.** פחות מד' אמות: **שתים כהלכתן.** מזרחית וצפונית כמין גאם או דרומית ומערבית: **כהלכתן.** כשיעור משך סוכה: **יש אם למסורת.** כמה שכתב משה ומסר בספר תורה לישראל היא האם והעיקר ולא כמו שהוא נקרא: בסכת תשבו ישבו בסכת כי בסכות הושבתי חד מלא ותרין חסרין: **בסכת.** משמע חדא: **לגופיה.** דאין דורשין תחילות. פסוק הנאמר ראשון אינו לדרשה אלא למשמעו אתא: **הילכתא.** הא דאמרינן לעיל [ה:] הלכה למשה מסיני להכי נמי אתמר ליה הלכתא למחיצות למיגרעיה לשלישית דופן סוכה ולמיסגי ליה בטפח: **סככה לא בעי קרא.** דממשמעותא דגופיה נפקא דסוכה בלא סכך לא מקרייא: **דורשין תחילות.** לדרשה הוו להו ארבעה: **למחסה ולמסתור וגו'.** ובלא ארבע מחיצות לאו מחסה מזרם הוא שהרוח משיב את הזרם דרך דופן הפרוץ: **כנגד היוצא.** מקום שהמחיצה כלה באויר שילה אם השתים מזרחית צפונית יעשה הטפח בסוף הצפונית במקצועו נגד מערב או במזרחית נגד דרום:

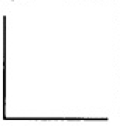

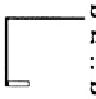

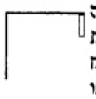

ויעמידנו

דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ. י"מ דהכא איירי בשער אבל בבשר חוצץ אפילו מיעוטו שאינו מקפיד וקשה לר"ת מהא דאמרינן פרק הערל (יבמות דף עח. ושם) נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ופריך אמאי וכי תימא משום דרבי יצחק האמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ והשתא דעדיפא הוה ליה לאקשויי דבבשר אפילו משהו ואפילו אינו מקפיד חוצץ ועוד מדקיהיב שיעורא בחלילה במסכת מקוואות (פ"ט מ"ה) ומייתי לה בסוף אלו קשרים (שבת דף קיד.) על המרדעת רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי עוד מייתי התם של בנאים של תלמידי חכמים מצד אחד חוצץ ושל בור משני צדדין ובזבחים בסוף דם חטאת (דף צח:) דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ וא"ת כיון דאתא הלכתא לרובו ולא למעוטו א"כ קרא למאי אתא דדרשינן בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים וי"ל דאצטריך לבית הסתרים כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כה.): **ורבי שמעון** סבר יש אם למקרא. כולהו מודו דדרשינן מקרא ומסורת דלא על חנם נכתב כן אלא במילתא דמיכחשי אהדדי פליגי דמר סבר מקרא עיקר כדאשכחן ר"ע בריש סנהדרין (דף ד.) דסבר יש אם למקרא ובפ' כל שעה (פסחים דף לו.) גבי לחם עוני דדריש מקרא ומסורת ובפ' לולב הגזול (לקמן דף לד:) תנן ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך כו' ודרשינן בגמרא [דף לב.] לולב אחד מדכתיב כפת חסר וי"ו וכן ר"ש דסבר הכא יש אם למקרא ובפ' קמא דקדושין (דף יח:) גבי בבגדו בה דריש מקרא ומסורת ומיהו קשה דלרבי עקיבא דלא דריש התם אלא מקרא לחוד ואמאי לא דריש תרוייהו כר' שמעון כדאמרינן גבי לחם עוני ועוד אשכחן ר"ע דסבר יש אם למקרא ולקמן בסמוך [דף ז:] מכשיר ר"ע סוכה כראש הספינה ומוכח שמעתא משום דקסבר סוכה דירת עראי בעינן אלמא לא בעי ג' כהלכתן דחד טעמא הוא כדקאמרי' בההיא שמעתא (ב) [ל](דלרשב"ג) דפליג אדר"ע שוין בסוכה דדירת קבע בעינן א"כ סבר ר"ע יש אם למסורת ומיהו בזה יש לומר כמו שמפרש לקמן דהאי דקאמר כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן לא בשביל שיהו שוין אבל עוד קשה דהא ר"ע ור"ש דסברי יש אם למקרא ומחייבי אמתיכה אחת בפרק דם שחיטה (כריתות דף כב:) גבי מתיכה של חולין ומתיכה של קדש בא אחד ואכל את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר"ע ר"ש אומר שניהם מביאין אשם אחד וכן גבי חלב ושומן אלמא לא בעינן מתיכה משתי מתיכות ומאן דבעי מתיכה משתי מתיכות אמרינן בפרק ספק אכל (שם דף יז:) משום דמצות[מ] קרינא ביה ומאן דמחייב סבר יש אם למסורת מצת[נ] כתיב ואין לפרש ההיא דדם שחיטה בשתי מתיכות גדולות שאכל זה מזו כזית וזה מזו כזית דתרווייהו שתי מצות דעל כרחך טעמא משום דלא בעי מתיכה משתי מתיכות כדמוכח התם בשילהי פירקין בגמרא גבי ר' יוסי דקאמר מתיכה משתי מתיכות איכא בינייהו ואין לומר דכיון דהוו לכתחילה שנים חשוב מצות משום דאיקבע איסורא דהא רב נחמן הוא דקאמר הכי בריש פרק ספק אכל (שם יח.) אבל רבה דמפרש טעמא משום דמצות קרינן בה לית ליה כלל כדמוכח התם ועוד קשיא מדר' שמעון להאי לישנא דאמרינן הכא דכולי עלמא יש אם למסורת ובסוף פרק כיצד צולין (פסחים דף פו:) גבי בבית אחד יאכל קסבר יש אם למקרא ועוד קשה דלקמן (דף ט:) פסלינן לר"ע סוכה תחת סוכה מדכתיב בסכת ולא אמרינן יש אם למקרא: [וע"ע תוס' לקמן לב. ד"ה כפת ותוספות סנהדרין ד. ד"ה כולהו ותוספות זבחים מ. ד"ה לא נצרכה ותוספות נדה טו. ד"ה לא ותוספות פסחים לו. ד"ה עוני]:

בדורשין תחילות קמיפלגי. ומשמע דלכולי עלמא סככה לא בעי קרא ואפילו הכי דל חד לגופיה ולא מוקמינן ליה למניינא למאן דלא דריש תחילות ולא כמו שפי' הקונטרס בריש סנהדרין (דף ג:) גבי תלתא אלהים כתיבי בפרשה דפי' אין דורשין תחילות משום דלאצטריך למומחה ועוד קשיא לפי' למאי דמסיק התם דלכולי עלמא אין דורשין תחילות ואמר [ס]ליה ר' יאשיה א"כ נכתוב קרא אל השופט דאי משופט לא הוה ידעינן מומחה כמו שפי' שם בקונטרס עצמו ור' [ע](יוחנן) (עצמו) לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא הרגיל ולא לגבי הדיוט וכיון דמשופט לא ממעט הדיוט א"כ הוי אתי למניינא אלא ודאי אפילו לא איצטריך למומחה אפילו הכי דל חד לגופיה דאין דורשין תחילות וכל הני דבריש סנהדרין (דף ד:) דקרנות קרנת לטוטפות לטטפת ועשרה כהנים דסוף פרק קמא דסנהדרין (דף יד:) צריך לדקדק דדרשינן כולהו למניינא ולא אמרינן דאין דורשין תחילות: **וסוכה** תהיה לצל. בירושלמי אמרינן טעמא דר"ש מן הדא קרייה וסוכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת למחסה ולמסתור הרי שנים מזרם וממטר ורבנן אמרי מזרם וממטר אחת:

ויעמידנו

מסורת הש"ס

(א) עירובין ד: יבמות עח. נדה סז:, (ב) [מלה ג. וש"נ], (ג) [לעיל ה: וש"נ], (ד) [עי' שבת לג.], (ה) [לקמן ז:] סנהדרין ד. נדה סו. [תוספ' ספ"א], (ו) [קידושין יח: וש"נ], (ז) [ואע"ג דלפנינו לא אזכר סוכה מ"מ מימרא דקראי ילפינן לדפנו' עי' רש"י לקמן יב. במשנה ד"ה כשרין], (ח) [סנהדרין ד:], (ט) [סנהדרין ג:], (י) כת"י בטיל, (כ) [לקמן יח:], (ל) [צ"ל דר"ג], (מ) [צ"ל מצוות], (נ) [צ"ל מצות], (ס) [צ"ל לך], (ע) [צ"ל יונתן].

◆

תורה אור השלם

1. (מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: (מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג מב-מג

2. וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר: ישעיהו ד ו

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועל מיעוטו וכו' בהקפדה הס"ד ואח"כ מ"ה וכל גזרה: (ב) תוס' ד"ה ור' שמעון וכו' כדקאמרינן בההיא שמעתא דרבי שמעון ורבן גמליאל דפליגי אדר' עקיבא:

◆

מוסף רש"י

דבר תורה. הלכה למשה מסיני נתונה שבעל פה (עירובין ד:). **רובו.** רוב שערו, שאם יש בו דבר החוצץ כגון דם יבש וטיט יבש חפת יבש או שקשור רובו אחת אחת (שם). **ומקפיד עליו.** שמצטער על שלוך זה שבראשו (שם). **ושאינו מקפיד עליו.** הוי כגופו ואע"ג דהוי כרובו לא חייץ (שם). **וליגזר נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד.** דדמו להדדי, דהאי אינו מקפיד והאי אינו מקפיד. אי נמי נגזור נו, משום רובו שאינו מקפיד. דדמי להדדי, דהאי מיעוט והאי מיעוט (שם). **היא גופא גזירה.** משום רובו המקפיד כדאמר (שם). **ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה.** הא דאמרינן בכוליה הש"ס שאין גוזרין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי (ויקרא יח) עשו משמרת, כלומר גזירה, למשמרתי, לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ג.). **שתים.** דפנות של סוכה, כהלכתן. שלימות, ושלישית אפילו טפח. ברום י' טפחים (סנהדרין ד.). **יש אם למסורת.** כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא (מכות ז:). שנמסרה כתיבתו לכתבו מסירה (סנהדרין ד.). **יש אם למקרא.** כתר קרייה אזלינן דהיא עיקר (שם). **דכולי עלמא יש אם למקרא.** ופי מדלית חד בסוכות לגופיה פשו להו ארבעה (שם ד:). **סככה בעיא קרא.** פשו להו ג' דפנות וגרעתה הלכתא לשלישית, ור"ש סבר סככה לא בעי קרא, דמקרא דמצרינן לגופיה נפקא, דהא בלא סככה לא מיקרי' סוכה (שם).

◆

רבינו חננאל

ודברי ר' יצחק מפורשין ביבמות בפרק הערל. דגרסינן התם ואלא הא דאמר רבא מעוברת שנתגיירה אין בנה צריך טבילה, אמאי אין צריך טבילה, וכי תימא משום דר' יצחק דאמר דבר תורה רובו ומקפיד עליו [חוצץ רובו שאינו מקפיד עליו] אינו חוצץ, והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ. ומשני שאני עובר דהיינו רביתיה. שמעינן מינה דהאי רובו רוב גופו של אדם הוא. (א) ואתאי הלכתא גזרו על רובו שאינו מקפיד להיות חוצץ, משום רובו המקפיד שהוא דבר תורה. וכן מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. ונגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד כו'. ודחינן רובו שאינו מקפיד ומיעוטו [המקפיד] גזירה נינהו, ואין גוזרין גזרה לגזרה. פי' המקפיד, כגון שעוה וכיוצא בה שיש דבוק בבשרו של אדם ומקפיד עליו להוציאו מעל בשרו, חוצץ. כדתנן כל המקפיד עליו (ב) להסיר חוצץ וכל שאינו מקפיד עליו להסיר אינו חוצץ. ושאין (ע)לה שלש דפנות כו'. תנו רבנן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ר' שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח. במאי פליגי, רבנן סברי יש אם למסורת, פירוש כמסורת הכתיבה וחסירין הן, בסכת בסכת בסוכות הרי כאן ארבע, דל חד לגופיה פשו להו ג', שתים כהלכתן אתאי הלכתא גרעתא לשלישית ואוקימתא אטפח. [פי'] הלכתא הא דגרסינן בנדה פרק ג' תני אושעיא ועירא דמן חברייא חמשה שיעורן [טפח], ואלו הן שליא ושופר ושדרא ואיזוב ודופן הסוכה. דתניא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ור' שמעון סבר יש אם למקרא ולא חיישינן לכתיבה, דבסוכות בסוכות בסוכות קרינן, הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע, שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח, אתאי הלכתא, האי דתני אושעיא, גרעתא לרביעית ואוקימתא אטפח. איבעית אימא כולי עלמא יש אם למקרא, וד' הם, ובהא פליגי תנא קמא סבר סככה בעיא קרא פשו להו תלת, ור' שמעון סבר סככה לא בעיא קרא. איבעית אימא כולי עלמא יש אם למסורת, וד' הם, דל חד לגופיה פשו להו תלת, תנא קמא סבר כי אתאי הלכתא למיגרע מהני תלת חד ולוקמה אטפח, ור' שמעון כי אתאי לטפויי אהני תלת דופן אחריתי דאית בה טפח. איבעית אימא כולי עלמא כי אתאי הלכתא למיגרע, והכא בדורשין תחילות קמיפלגי, פירוש הא קרא חדא דאוקימתא לגופיה. ור' שמעון סבר דרשינן ליה, ותנא קמא סבר לא דרשינן ליה. רב אמר טעמיה דר' שמעון מהכא, זה היה קבלה בידינו ומצאנו מפורש בתלמוד ארץ ישראל רבנן דקיסרי שמעין טעמייהו דרבנן וטעמיה דר' שמעון מהדין קרא, וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, (למחסה ולמסתור) הרי אחת למעלה כסככה, למחסה ולמסתור, הרי שתים לדפנות, מזרם וממטר, ורבנן אמרי אחת רבי שמעון אומר שתים. אותו טפח היכן מעמידו, רב אמר, כנגד היוצא, רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח. אמרו רב כהנא ורב אסי

א) נראה דצ"ל דאתאי הלכתא (זה דיוק גופו של אדם ומקפיד עליו חוצץ. ב) במשנה שם ליתא לתיבת להסיר ואולי דרבינו גרס כן.